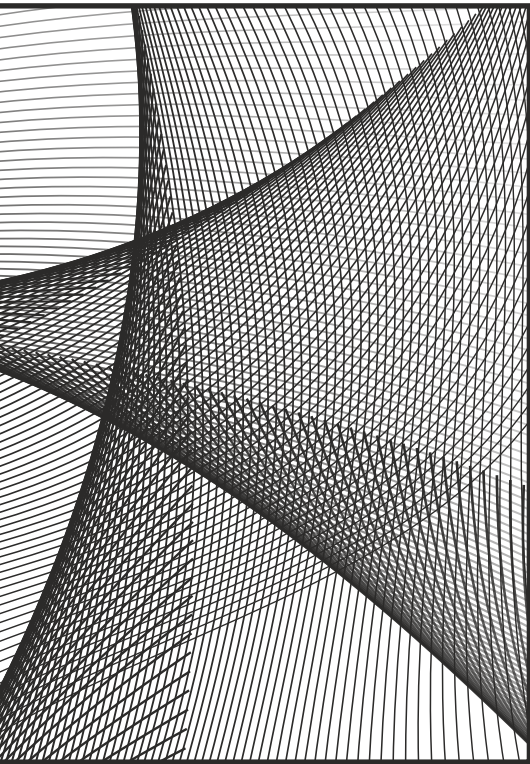

Marko Polo i prostori književnosti

Komparativna povijest hrvatske književnosti

*I ja vam također kažem,
on je proveo u ovim
zemljama punih
dvadeset i šest godina.
Dok se nalazio u
genovskoj tamnici, sve ove
stvari kazivao je u pero
gospodaru Rusticcianu
iz Pise. A ovaj je s njim
u istim tamnicama bio
zasuženjen ljeta
gospodnjeg 1298.*

Knjižica sažetaka i program
Korčula, 27. – 29. lipnja 2024.

Prvi dio znanstvenog skupa *Marko Polo i prostori književnosti – Komparativna povijest hrvatske književnosti* održao se 21. svibnja 2024. u Zagrebu u Maloj dvorani Matice hrvatske. Riječ je o komparatističkom skupu s međunarodnim sudjelovanjem koji je posvećen istraživanju ovog inspirativnog srednjovjekovnog autora i njegovog putopisnog teksta, utjecaju na kasnija razdoblja, kao i ostale oblike umjetnosti, te fenomenu trajne recepcije i interesa.

Nakon Zagreba, dio sudionika svoja istraživanja predstavlja u Korčuli, i to 28. lipnja u Gradskom muzeju Korčula. Drugi dio programa u Korčuli rezultat je suradnje Matice hrvatske, Grada Korčula, Gradskog muzeja Korčula – Marko Polo centra i Turističke zajednice Grada Korčule. Voditeljice skupa su prof. dr. sc. Cvijeta Pavlović, Odsjek za komparativnu književnost Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Sani Sardelić, kustosica Gradskog muzeja u Korčuli.

Rukopisna ostavština Marka Pola poznata je pod brojnim naslovima, a najčešće kao Knjiga čuda svijeta i Milijun. Inspirativni srednjovjekovni putopis otvara uvid u onodobna kulturološka dostignuća. Približiti stanovnicima Europe, uglavnom niskog obujma pismenosti, daleki nepoznati kontinent, narode i njihove običaje, sustave uprave i vladavine, religije koje se obrednim praksama i vjerovanjima kadikad stubokom razlikuju od posvemašnje prisutnog kršćanstva, načine prehrane i liječenja, nepoznate ekonomije, novčane sustave, tehnologije, minerale, životinje i biljke, hranu, muško – ženske odnose, kao i načine preživljavanja u oskudnim uvjetima koje pustinja može ponuditi, ali i nepregledna, gotovo nezamisliva bogatstva istočnog carstva, te opetovano zadržati pozornost čitatelja ili slušatelja, ovom je putopisu posvemašnje uspjelo. Kako kontinuitet interesa može potrajati i više stoljeća s nesmanjenom popularnošću, na poseban način potvrđuje i ovaj komparatistički skup posvećen Marku Polu i prostorima književnosti.

Radovi sa skupa objavit će se u zborniku *Marko Polo i prostori književnosti – Komparativna povijest hrvatske književnosti*, u sunakladništvu Matice hrvatske i Gradskog muzeja Korčula.

Sudionici drugog (korčulanskog) dijela skupa:

- prof. em. Stipe Grgas
- prof. dr. sc. Suzana Marjanić
- prof. dr. sc. Cvijeta Pavlović
- prof. dr. sc. Vladimira Rezo
- akademik Boris Senker
- dr. sc. Mirko Sardelić
- Sani Sardelić, kustosica

28. lipnja, petak

- **10.00 Gradski muzej Korčula - otvaranje skupa**

Pozdravni govori

Predviđene su dvije sesije, prijepodneva i popodnevna.

Vrijeme pojedinačnih izlaganja do 20 minuta i 5 minuta za pitanja.

- **Prvi dio: 10.20 – 12.00**

Stipe Grgas: Geografije Marka Pola

Mirko Sardelić: Azija u europskom imaginariju i prvi putnici u Istočnu Aziju u 13. stoljeću

Vladimira Rezo: Ljudi i zemlje u „Knjizi čuda“ Marka Pola

Suzana Marjanić: Marko (Marco) Polo – putopisna (mitska i biocentrička) zoologija i botanika

- **Drugi dio: 18.15 – 20.00**

Sani Sardelić: Komparatistika književnosti u muzeju – kustosko čitanje „Knjige čuda svijeta“ Marka Pola

Cvijeta Pavlović: Prijevodi i tumačenja Marka Pola u hrvatskoj književnosti

Boris Senker: Drama „Marko Milijun“ Eugenea O'Neill

Rasprava

- **Zaključna riječ skupa**

Stipe Grgas

Geografije Marka Pola

Autor zastupa mišljenje da je zaokret ka prostoru koji mu služi kao polazište rada nužno sagledati kao umreženje geografije u interdisciplinarnim istraživanjima. Nastavlja argumentacijom da je geografsko znanje višedimenzionalno i da nije svaka grana geografije jednako prijemčiva za interdisciplinarnu humanistiku. Ispod općeg nazivnika prostora sakriva se mnoštvo njegovih partikularnih artikulacija. Te artikulacije konkretiziraju prostor i ukazuju na načine kako ga istražiti. Prostorno iskustvo koje se može povezati s Markom Polom reflektira različita geografska znanja koje je moguće koristiti i interpretirati na različite načine. Izdvaja se identitetsko korištenje Marka Pola koje se potom dovodi u vezu s pitanjem globalizacije.

Mirko Sardelić

Azija u europskom imaginariju i prvi putnici u Istočnu Aziju u 13. stoljeću

Dva temeljna stupa europske kulturne baštine su grčko-rimska tradicija i kršćansko nasljeđe. Oba su uvelike utjecala ne samo na umjetnost i književnost, nego i na to kako Europa doživljava vlastiti svijet u odnosu prema Drugima. Azija (i sama konstrukt) je od pamtivijeka najutjecajnije Drugo Europi, takmac koji služi za usporedbu u mnogim sferama života i prostora. Nakon 'pada' Rimskoga Carstva Europa je izgubila izravan kontakt s Azijom, a ponovno su joj ga omogućila osvajanja Mongola koji su stvorili najveće euroazijsko carstvo u povijesti. Oni su 'vratili' Aziju Europi koja je u 13. stoljeću počela maštati o azijskim bogatstvima i gajiti nadu da je njezinim krajevima moguće proširiti kršćanstvo. Zbog toga su prvi srednjovjekovni putnici na (daleki) Istok bili misionari i trgovci, koji su otresli prašinu s legendi i obogatili postojeći imaginarij.

Vladimira Rezo

Ljudi i zemlje u *Knjizi čuda* Marka Pola

Putopis *Knjiga čuda* (Milijun) nezaobilazna je točka u dvadesetpetostoljetnoj povijesti tog žanra. Premda iz itinerara Polova trgovačkoga pohoda na Kinu ne možemo iščitati preciznu rutu putovanja, putopis je bogata riznica podataka o ljudima koje je Marko Polo na tom putu susreo i zemljama kroz koje je prolazio. U analizi unutarknjiževne stvarnosti putopisa poslužila nam je ponajprije metodologija unutartekstne aksiologije u čijem fokusu mogu biti književni likovi i prostori. U radu je riječ o oboje, s naglaskom na likove. Pogled na strane zemlje i njihove stanovnike zaokružuje imagologija, odnosno književne predodžbe o stranim zemljama i narodima (heteropredodžbe) te o vlastitoj zemlji i narodu (autopredodžbe). Kulturološki podtekst putopisa istražen je pomnim pregledom kulturnih imaginarija, onoga koga demonstrira putopisac, a također i onih spomenutih u okviru prikaza pojedinih krajeva i zemalja. Imaginariji brojnih naroda, napose Mongola, sačinjavaju imagemi zemljopisnih odlika grada/pokrajine/kraljevstva, prirodnih bogatstava, obrta i vjeroispovijesti, a u drugoj polovici putopisac još dodaje pripadnost kanovoj vlasti i novčanu jedinicu. Putopiščeve implicitne autopredodžbe zrcale njegov jezik (grafijska, morfološka, leksička i stilistička razina), kršćanski habitus, praznovjerje i venecijanski novčarski sustav.

Suzana Marjanić

Marko (Marco) Polo – putopisna (mitska i biocentrička) zoologija i botanika

Tekst na odabranim fragmentima razmatra tekstualne susrete Marka Pola (13. st.) s fantastičnim i realnim životinjama na njegovim putovanjima; 1271. godine krenuo je i prešao Aziju da bi do Kine stigao za vrijeme vladavine Kublaj-kana. Navedene susrete s licima životinja i stabala promatram kroz šest načina odnosa prema životinjama i biljkama, a to su, kako navodi zooetičar Nikola Visković (1998.), ekonomski, simbolički, umjetnički, osjećajni, znanstveni i etički. Pritom zamjetno je da su ga zanimale više stvari i događaji povezani s prirodom, a ne s drugim stranama života. Tako u tim biocentričkim zapisima Marko Polo ne govori o donošenju kući uzoraka kineskoga papirnatoga novca kao što ni ne spominje da je donio neki umjetnički predmet (Komroff 1953: 30).

Sani Sardelić

Komparatistica književnosti u muzeju – kustosko čitanje *Knjige čuda svijeta* Marka Pola

Izazov muzeološkog čitanja *Knjige čuda svijeta* Marka Pola i kontekstualizacija vremena i prostora nastanka ovog srednjovjekovnog djela opredmetovao se u stalnom postavu Marko Polo centra u Korčuli, otvorenom za javnost 2023. godine. U izdvojenom postavu, o kojemu skrbi Gradski muzej Korčula, nastojala se je ostvariti cjelovitost osnovne ideje vodilje – prikazati najpoznatijega svjetskog putnika i njegovo putopisno djelo, te njihovu povezanost s Korčulom. Povijesne danosti onodobne srednjovjekovne korčulanske komune, kao i šireg sredozemnog okružja s naglaskom na središnju političku, ekonomsku i društvenu točku Veneciju, na specifičan su način utjecale na nastanak djela – bilježenje Polovih sjećanja u zatvorskoj ćeliji u Genovi. Budući da je putopis Marka Pola *Knjiga čuda svijeta*, poznat još i pod naslovom *Milijun*, svojevrsna okosnica predmetnoga izložbenog postava, uza sve druge interpretativne slojeve, od prvenstvenoga je značaja upravo književni diskurs, te se stoga može govoriti o „knjizi u muzeju“. Donose se podatci temeljeni na arhivskom i terenskom istraživanju o povijesnom slijedu aktivnosti koje su rezultirale otvaranjem Marko Polo centra u Korčuli. No, znanstveni fokus rada prvenstveno je usmjeren na ukazivanje povezanosti teksta i konteksta, točnije na povezanost putopisne rukopisne ostavštine Marka Pola (odnosno njene muzeološke potentnosti) i kontekst u smislu isprepletenosti interpretiranog sadržaja sa širim prostorom grada Korčule. Postavka je kako se knjiga, pa čak i kada je kao muzejski predmet izdvojena iz primarnoga u muzeološki kontekst, prvenstveno percipira kroz njen sadržaj, odnosno književni tekst, a tek naknadno kao predmet, odnosno knjizi pripadajuće materijale, bila to pergamena, papir; rukopis ili tisak.

Cvijeta Pavlović

Prijevod i tumačenje Marka Pola u hrvatskoj književnosti

Sjećanja s putovanja Marka Pola naslovljena *Milione* ili *Le Divisament du monde* (*Le livre des merveilles du monde*, *Čudesa svijeta*) u hrvatskom su jeziku doživjela tri izdanja i dva prijevoda. Provedena traduktološka analiza procjenjuje kakvoću prijevoda i određuje funkcije koje su prijevodi imali svaki u svojem vremenu nastanka. Borivoj Maksimović i Mladen Machiedo kao prevoditelji slijedili su drukčije poetike prevođenja. Maksimovićevi prijevodi potaknuli su slijed knjiga za djecu na hrvatskom i drugim jezicima, te operu Ive Tijardovića *Marko Polo*. Prijevod Mladena Machieda *Čudesa svijeta / Milione* zasad je djelomičan, fragmentaran. Komparativnim uvidom moguće je prognozirati da bi po publiciranju cjeline i on potaknuo nove publikacije i nova umjetnička djela u različitim medijima na temu Polovoga putopisa ili na temu samoga Marka Pola. Prijevodi Polova putopisa aktivno sudjeluju u imagološkoj slici hrvatske kulture promicane na hrvatskom kao i na stranim jezicima. Oba prijevoda kontekstuirana su stoga popratnim publikacijama Polovih putovanja u prilagođenim drugim žanrovima kao i originalnim novim umjetničkim djelima. Takvim se presjecima odmjeruju kulturnopolitička mjerila koja određuju „duh vremena“ i književni tekst kao vrijednosni ulog za budućnost.

Boris Senker

Drama *Marko Milijun Eugenea O'Neilla*

Eugene O'Neill, američki dramatičar, rođen je u New Yorku 16. listopada 1888. Njegov otac, James O'Neill, bio je iznimno popularan glumac diljem Sjedinjenih Država, a zbog njegovih je turneja i Eugene odrastao po svratištima i hotelima, bez redovita školovanja. Prvu knjigu *Žeđ i druge jednočinke* (*Thirst and Other One Act Plays*) objavio je 1914. Njegov eksperimentalni tekst iz 1925. *Marko Milijun* (*Marco Millions*), srodan je europskim ekspresionističkim dramama po prihvaćanju strindbergovske „dramaturgije sna“, odnosno podsvjesnoga, te propitivanju kazališnog medija, prije svega uporabom maski, svjetlosnih efekata, simbolike boja i glazbe. S likom Marka Pola, O'Neill se susreo na početku dvadesetih godina kad je prikupljao građu za dramu *Vrelo o potrazi ostarjela čovjeka za „vrelom vječne mladosti“*. Istodobno s radom na toj drami, počeo je skicirati i dramu o Marku Polu kojoj se posvetio 1925., kad ju je i dogotovio. Zamislio ju je kao veliki kazališni spektakl i nadao se da će njime privući pozornost glasovitoga Maxa Reinhardta. Najavljivao „vraški duhovit“, satiričan, ali ne i opor tekst, a u pismu Davidu Belascou napomenuo je da je riječ o povijesno kostimiranoj „komičnoj satiri koju je jedan Amerikanac napisao o našem (tj. američkom, nap. B. S.) životu i idealima“. Tekst je naslovio *Marko Milijun* (*Marco Millions*), aludirajući dakako na nadimak Marka Pola Emilione, kao i na naslov knjige o njegovim putovanjima *Azijom Milijun* (*Il Milione*). Praizvedbu je drama, koja se nerijetko i pogrešno navodi kao *Markov Milijun* (*Marco's Millions*), imala godine 1928. u režiji Roubena Mamouliana, kojemu je to bila jedna od prvih režija na Broadwayu, a glavne su uloge tumačili glumice i glumci s iskustvom u izvedbama djela iz europskoga dramskog kanona. S 92 izvedbe, prva scenska interpretacija O'Neillove drame o Marku Polu doživjela je solidan uspjeh, veći nego njene obnove iz 1930. i 1964. Dinamična, spektakularna, s nizom promjena mjesta radnje, napose u Prvom činu koji kroz šest slika prati Markovo putovanje na Daleki istok, O'Neillova drama je privukla pozornost onodobnih gledatelja.

Popratni program:

27. lipnja, četvrtak

- Dolazak sudionika na Korčulu u kasnim poslijepodnevnim satima
- 21.00 Ljetno kino - Hrvatsko glazbeno društvo Sv. Cecilija - izvedba moreške

28. lipnja, petak

- 9.00 Posjet sudionika skupa Marko Polo centru
- 10.45 Dječji vrtić Korčula - Antonia Rusković Radonić: *Bubice* - prezentacija proizvodnje svile za najmlađe
- 12.15 Gradski park - Antonia Rusković Radonić: *Bubice* - prezentacija proizvodnje svile, razgovor o povijesti svilarstva na Sredozemlju
- 12.40 Posjet Gradskoj knjižnici Ivan Vidali
- 13.30 Marko Polo centar - Antonia Rusković Radonić: *Bubice* - prezentacija proizvodnje svile, razgovor o Putu svile
- 14.00 – 15.00 stanka za ručak
- 17.30 Razgled Gradskog muzeja Korčula uz stručno vodstvo
- 20.05 Razgled grada, vođena šetnja

29. lipnja, subota

- 9.00 organizirani polazak preko otoka, zaustavljanje u pojedinim mjestima, razgled
- Predviđeni dolazak u Velu Luku oko 13 sati, slobodno vrijeme do broda u 15 sati

Priprema i unos teksta:

Cvijeta Pavlović i Sani Sardelić

Grafička priprema i tisak:

Pro Dizajn, Zagreb

Citat na naslovnici iz:

Marco Polo. Milion, naslov originala: Il Milione di Marco Polo, preveo

Borivoj Maksimović, Biblioteka putopisa, Mladost, Zagreb, 1954.

